

Militārpersonas tiesiskā statusa regulējuma problemātika Latvijā un ārvalstīs

The Legal Status of Soldiers

Mg. iur. Pēteris Kušners

LU Juridiskās fakultātes doktorants

E-pasts: peteris.kusners@inbox.lv

Militārpersonas ir sabiedrības daļa, tāpat kā citas sabiedrības grupas – ierēdņi, policisti, tiesneši, prokurori vai ieslodzītie. Tādēļ arī militārpersonu tiesiskā statusa precīza definēšana ir būtiska, lai noteiktu un izprastu minēto personu tiesības un pienākumus. Izpratne par militārpersonu tiesisko statusu esošajās mainīgajās, sarežģīti formulētajās un līdz ar to arī tiesu praksē neviennozīmīgi vērtētajās militārajās tiesībās ir nepieciešama ne tikai lai piešķirtu karavīriem pienākošos sociālos labumus (pabalstus, kompensācijas un izdienas pensiju), bet arī lai pārmērīgi neierobežotu viņu tiesības.

Atslēgvārdi: militārpersona, karavīrs, tiesiskais statuss, bruņotie spēki, profesionālais dienests.

Satura rādītājs

<i>levads</i>	101
1. <i>Ārvalstu prakse militārpersonu tiesiskā statusa raksturošanā</i>	102
2. <i>Karavīra tiesiskais statuss Latvijā</i>	103
<i>Kopsavilkums</i>	106
<i>Izmantoto avotu saraksts</i>	107
<i>Atsauces</i>	108
<i>Summary</i>	110

levads

Rakstā autors pētīs militārpersonas tiesiskā statusa regulējumu Latvijā un ārvalstīs, pievēršoties problemātikai, kas saistīta ar vienu no valsts dienesta veidiem – militāro dienestu, konkrētāk, aktīvo dienestu profesionālā militārā dienesta karavīra statusā. Ņemot vērā raksta limitēto apjomu, tajā netiks analizēts obligātā militārā dienesta karavīru, kadetu un rezerves karavīru tiesiskais statuss, kas ir pietiekami plašs, lai būtu atsevišķa pētījuma priekšmets.

Latvijā ar valsts dienestu tiek saprasts valsts civildienests, kas tiek iedalīts vispārējā valsts (vispārējo valsts civildienesta ierēdņu dienests) un speciālajā valsts civildienestā (dienests Iekšlietu ministrijas pakļautībā esošajā Valsts policijā, Valsts robezsardzē un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā un Tieslietu ministrijas Ieslodzījuma vietu pārvaldē), un militārais dienests. Militārpersonas statuss ir nozīmīga politiski juridiska kategorija, kas nesaraucami saistīta ar sabiedrības sociālo struktūru, demokrātijas līmeni un valsts likumiem.¹

Autoram latviešu valodā nav izdevies atrast pētījumus, kuros analizēts militārpersonas tiesiskais statuss, tādēļ raksta mērķis ir sniegt koncentrētu ieskatu šajā tēmā, salīdzinot ārvalstu tiesībzinātnieku atziņas un normatīvos aktus ar Latvijas tiesu praksi un normatīvo regulējumu, kas ļaus izdarīt secinājumus par grozījumu nepieciešamību Latvijas normatīvajā regulējumā un tiesu prakses vienveidīgas piemērošanas sekmēšanu.

1. Ārvalstu prakse militārpersonu tiesiskā statusa raksturošanā

Krievijas zinātnieks N. V. Artamonovs (*H. B. Артамонов*) rakstījis, ka militārpersonu tiesiskajam statusam ir divas daļas: vispārējā (civilā) un militārā. Abas daļas dialektiski mijiedarbojas. Ar militārpersonas statusu saprot tiesiski garantētu stāvokli sabiedrībā, kas definēts noteiktā normatīvo aktu kopumā, pirmkārt, konstitūcijā, kā arī speciālajos normatīvajos aktos par militārpersonu tiesībām, brīvībām, pienākumiem un atbildību.²

Tomēr, tā kā karavīrs atrodas īpašās pakļautības attiecībās ar valsti, uz karavīriem attiecas ierobežojumi, kas nav saistoši civiliedzīvotājiem. Vācu doktrīnā šis karavīra statuss tiek definēts kā "īpaša statusa attiecības" (*Sonderstatusverhältnis* – vācu val.).³

Arī vācu tiesībzinātnieks Konrāds Hese (*Konrad Hesse*) lieto jēdzienu "īpašās pārvaldības attiecības" (īpašs statuss). Ar šo jēdzienu tiek saprastas attiecības starp individu un valsti, kas balstās uz tādu pienākumu, kas iziet ārpus valstī esošajām pilsoņa vispārējām tiesībām un pienākumiem, bet kas izpaužas īpašās tiesībās, piemēram, attiecībās starp valsti un ierēdņiem, karavīru un studentu valsts finansētajās augstskolās. K. Hese raksta, ka šīm īpašajām attiecībām jābūt reglamentētām atsevišķos tiesību aktos, turklāt nevis ārpus konstitūcijas, bet gluži pretēji – to pamatam jābūt nostiprinātam konstitūcijā. Balstoties uz šīm īpašo attiecību iezīmēm, ir neiespējami noteikt vienotu konkrētu statusu, bet tikai daudzus dažādus attiecību īpašos statusus, kas kopumā izriet no pilsoņa statusa modifikācijas.

Attiecības, ko regulē īpašais statuss, un noteikumi, kuros tās atrod savu juridisko saturu, nevarētu veikt savus uzdevumus sabiedrībā, ja kopumā vispārējās pilsoņu tiesībās noteiktais konstitucionālais statuss personai netiktu pilnībā saglabāts arī īpašajā statusā. Tādējādi tas būtu pretrunā ar ierēdņiem un karavīriem noteiktajiem aizliegumiem izpaust dienesta informāciju, ja tajā pašā laikā viņi varētu atsaukties uz tiesībām uz vārda brīvību. No šiem pieņēmumiem K. Hese secina, ka jautājumā par militārpersonu īpašā statusu robežām visiem tiesību ierobežojumiem jābūt noteiktiem ar likumu vai vismaz jāizriet no konstitūcijas.⁴ Vācijā karavīra tiesiskais statuss ietver bruņotajos spēkos pastāvošās tiesības un pienākumus saskaņā ar starptautisko tiesību regulējumu kara un miera laikā.

N. V. Artamonovs uzskata, ka militārpersonas īpašajam statusam ir šāda struktūra:

- 1) vispārējais (attiecībā uz pilsoņa statusu vispār) statuss;
- 2) īpašais (izrietošs no vispārējiem militārā dienesta tiesībām un pienākumiem) statuss;
- 3) funkciju (īpašs pazīmju kopums, kas raksturo tiesisko statusu attiecīgām militārpersonu kategorijām) statuss;
- 4) personiskais statuss, kas ietver konkrēto militārpersonas īpašo stāvokli.⁶

Dž. C. Rokeplo (*J. C. Roqueplo*), militārais jurists Francijā, salīdzinot militārpersonas statusu ar valsts ierēdņa statusu, norāda, ka neatkarīgi no dienesta

rakstura vai ieņemamā amata militārpersonām ir tāds pats statuss kā pārējiem valsts dienestā esošajiem.⁷

Francijas normatīvajos aktos karavīra statuss tiek apzīmēts kā *cantonnement juridique*, ko var tulkot kā “juridiska ierobežošana”. Tas nozīmē, ka karavīri, kas dienē pēc brīvprātības principa (kā karjeras karavīri vai uz līguma pamata), tiek pakļauti īpašiem pienākumiem un dienesta noteikumiem, kas ir saistīti ar karavīru statusu.⁸ “Militārais statuss prasa jebkuros apstākļos disciplīnu, lojalitāti un upurēšanās garu. Pienākumi un tiesības, kas ar to saistīti, nozīmē, ka karavīri pelnījuši pilsoņu cieņu un tautas atlīdzību (atzinību).”⁹ Šis statuss nodrošina, ka tie, kuri ir izvēlējušies šo profesiju, uzņemas arī īpašas saistības, ko uzliek likums. Tas paredz tiesības uz kompensāciju par bruņotajos spēkos pastāvošajiem ierobežojumiem. Tas piedāvā tiem, kas atstāj militāro dienestu, darba atrašanu savā profesijā arī civilajā dzīvē, savukārt militārie pensionāri tiek nodrošināti ar atbilstošu atlīdzību [*izdienas pensiju – aut.*].¹⁰

Militārpersonas statuss attiecas uz profesionālā dienesta karavīriem, kas dienē armijā saskaņā ar līgumu, rezervistiem, kas apņēmušies dienēt rezervē, un amatpersonām, kas veic konkrētas militārās funkcijas bruņotajos spēkos.¹¹

Līdzīgi ir Lietuvā, kur militārais dienests prasa īpašu militārpersonas lojalitāti pret valsti, jo karavīrs ir Lietuvas valsts aizstāvis.¹²

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi bruņoto spēku īpašo statusu demokrātiskā sabiedrībā, jo bruņotajiem spēkiem ir “īpaši pienākumi un atbildība”.¹³

Nīderlandes Konstitūcijas 109. pantā ietverts parlamenta pienākums ar likumu noteikt civildienesta ierēdņa tiesisko statusu. Šīs normas izpratnē profesionālā dienesta karavīri ir civildienesta ierēdņi (*ambtenaar* – nīderlandiešu val.). Tā kā Nīderlandē ir tikai profesionālā dienesta karavīri, tad šāds regulējums ietekmē karavīru tiesības un pienākumus.¹⁵

Krievijas Federācijā karavīra tiesiskais statuss tiek definēts kā tiesību, brīvību un valsts garantiju, militārā dienesta pienākumu un atbildības kopums, ko nosaka konstitūcija, federālie likumi un citi Krievijas Federācijas normatīvie akti.

Kopumā jāsecina, ka militārpersonas statusa struktūru veido tiesības, kuras garantē valsts, likumā noteiktie pienākumi un atbildība. Militārpersonu statusa specifika izpaužas tajā, ka, ņemot vērā īpašo militārpersonām noteikto dienesta pienākumu raksturu, viņiem ir tiesības uz tādām sociālām garantijām kā pabalsti un kompensācijas. To var definēt arī kā uz vispārējiem cilvēktiesību principiem balstītu tiesību normās noteiktu personas statusu militārā dienesta izpildes laikā.

Militārpersonu tiesiskais statuss, autoraprāt, ir saistāms ar:

- 1) īpašu personai piederošu tiesību realizāciju (tiesības uz sociālajām garantijām, izdienas pensiju);
- 2) speciālu pienākumu pildīšanu (militārā dienesta izpilde);
- 3) personas likumisko interešu aizsardzību;
- 4) disciplināratbildību.

Tā, piemēram, karavīru izdienas pensija ir viens no svarīgākajiem personāla sociālo garantiju sistēmas elementiem. Izdienas pensija ir galvenais atbalsta veids, ar kura palīdzību karavīram ir iespēja pielāgoties civilajai dzīvei un integrēties darba tirgū.¹⁷

2. Karavīra tiesiskais statuss Latvijā

Jēdziens “karavīrs” minēts jau dainās. Piemēram, tautasdziesma, kas pierakstīta Jaunjelgavas apriņķa Zāsas pagastā, saka: “Gatavs man kara zirgs, Es gatavs kara

vīrs, Kad man' kungi karā sūta, Plinti ņemu rociņā.”¹⁸ Vai arī kāda tautasdziesma no Rīgas apriņķa Lielvārdes pagasta: “Gatavs biju kara vīrs, Gatavs kara kumeliņš, Tās dieniņas vien gaidīju, Kad bij' man karā iet.”

Izmantojot juridiskajā literatūrā aprakstīto notiesāto personu tiesiskā statusa raksturojumu,¹⁹ analogisks raksturojums būtu attiecināms arī uz militārpersonām, secinot, ka militārpersonu tiesiskais stāvoklis tiek iegūts ar personas iekļaušanu tiesību regulēšanas sfērā, kas saistīta ar militārā dienesta izpildi. Tādējādi militārpersonas iegūst īpašu tiesisko stāvokli – statusu. Militārpersonu tiesiskā statusa īstenošana notiek, realizējot subjektīvās tiesības, pildot juridiskos pienākumus un īstenojot likumīgās intereses. Militārpersonai ir visas likumā paredzētās tiesības ar ierobežojumiem, kuri ir normatīvi regulēti. Ievērojot personu tiesisko statusu, jāizšķir trīs militārpersonu kategorijas: aktīvā dienesta karavīrus, rezerves karavīrus un rezervistus. Šajā nodaļā autors analizēs tikai vienas kategorijas – aktīvā dienesta karavīra – tiesisko statusu.

Karavīra legāldefinīcija ir dota Militārā dienesta likumā, kas nosaka, ka karavīrs ir Latvijas pilsonis, kas pilda aktīvo dienestu un kam piešķirta militārā dienesta pakāpe. Savukārt aktīvais dienests ir militārā dienesta izpilde karavīra statusā, kas ietver profesionālo dienestu. Līdz ar to karavīra statuss ir karavīra tiesiskais stāvoklis, pildot aktīvo dienestu. Profesionālais dienests tiek definēts kā militārais dienests, kuru Latvijas pilsonis pilda brīvprātīgi saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu, kas noslēgts starp viņu un Aizsardzības ministriju.²⁰ Autors piedāvā Militārā dienesta likumā definēt terminu “profesionālā dienesta karavīrs” kā Latvijas pilsoni, kam piešķirta militārā dienesta pakāpe un kurš brīvprātīgi pilda militāro dienestu saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu, kas noslēgts starp viņu un Aizsardzības ministriju. Tātad, lai personu profesionālā dienesta karavīra izpratnē atzītu par amatpersonu, tai jāatbilst šādiem kritērijiem:

- 1) jābūt Latvijas Republikas pilsonim;
- 2) jābūt piešķirtai militārā dienesta pakāpei;
- 3) jābūt noslēgtam profesionālā dienesta līgumam starp viņu un Aizsardzības ministriju.

Minētais likums precīzi nosaka, ka uz karavīru neattiecas darba tiesiskās attiecības reglamentējošo normatīvo aktu normas.²¹ Līdz ar to profesionālā dienesta karavīri Administratīvā procesa likuma izpratnē ir uzskatāmi par amatpersonām. Tātad, vērtējot, vai iestādē nodarbinātajai personai adresēts lēmums ir pakļauts izskatīšanai administratīvā procesa kārtībā, jānoskaidro, vai likumdevējs ir noteicis konkrētas attiecības ar iestādes darbiniekiem kā darba tiesiskās attiecības.²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments norāda atšķirību starp darba tiesiskajām attiecībām un darba attiecībām. Darba attiecības nav tulkojamas šaurākā nozīmē, proti, kā darba tiesiskās attiecības, bet gan plašākā nozīmē – kā nodarbinātības attiecības, jo darba tiesiskās attiecības kā civiltiesiskas attiecības, kuras tiek nodibinātas ar darba līgumu un kuras regulē Darba likuma normas, ir tikai viens no veidiem, kā īstenot personas tiesības uz nodarbošanos. Citas nodarbinātības attiecības, piemēram, ir militārā dienesta attiecības, kad dienesta (amata) pienākumu pildīšana ir šādas militārpersonas pamatnodarbošanās.²³

Amatpersonas definīcija netieši ir noteikta likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, kur par amatpersonām tiek uzskatīti arī Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīri.²⁴ Karavīriem kā valsts amatpersonām ir likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie ierobežojumi savienot karavīra amatu ar citu amatu. Senāts savā praksē

vairākkārt ir interpretējis tiesību normas, kuras noteic valsts amatpersonu amatu savienošanas ierobežojumus, norādot, ka amatu savienošana ir tiesiski iespējama, ja ir izpildīti abi tiesību normā noteiktie nosacījumi, proti, pirmkārt, amatu savienošana nerada interešu konfliktu, un, otrkārt, ir saņemta rakstveida atļauja. Kā atzinis Senāts, rakstiskas atļaujas saņemšanai nav tikai formāls raksturs, tā sevi ietver konkrētās amatu savienošanas izvērtējumu katrā individuālā gadījumā attiecībā uz katru konkrēto amatu un personu. Turklāt, iztulkojot minēto tiesību normu teleoloģiski, Senāts secinājis, ka tiesību norma paredz pozitīvas atļaujas saņemšanu lēmuma formā, kas apstiprina, ka attiecīgajai lēmējinstīcijai nav iebildumu, ka konkrētā amatpersona veic amatu savienošānu.²⁵

Militārā dienesta likums nosaka, ka Latvijas pilsonis karavīra statusu iegūst, sākdams pildīt aktīvo dienestu, un to zaudē, beigdams pildīt aktīvo dienestu.²⁶ Arī Igaunijā persona iegūst militārpersonas tiesisko statusu, uzsākot dienestu Aizsardzības spēkos vai alternatīvajā dienestā.²⁷

Latvijā neskaidra situācija ir attiecībā uz profesionālā dienesta karavīriem, kuriem ir beidzies profesionālā dienesta līguma termiņš, bet iestāde nav karavīru atvaļinājusi no aktīvā dienesta, proti, nav izbeigusi ar karavīru profesionālā dienesta tiesiskās attiecības. Pastāv jautājums, vai laiks pēc profesionālā dienesta līguma termiņa beigām ir ieskaitāms izdienas stāžā un vai tajā laikā karavīrs nezaudē savu statusu. Autors uzskata, ka karavīrs savu statusu zaudē tikai ar atvaļināšanu no profesionālā dienesta jeb ar izslēgšanu no personālsastāva, nevis ar profesionālā dienesta līguma termiņa beigām, jo līdz tam brīdim karavīrs arī faktiski pilda profesionālo dienestu, būdams karavīra statusā, līdz ar to karavīram tiek maksāts atalgojums, nodrošinātas sociālās garantijas un uz karavīru attiecas visi ierobežojumi, tai skaitā atbildība par disciplīnas neievērošanu.

Tiesu praksē gan nav vienprātības šajā jautājumā. Tā, piemēram, Administratīvā apgabaltiesa ir atzinusi, ka personas atrašanās karavīra statusā pēc profesionālā dienesta līguma termiņa beigām ir vērtējama kā starp pusēm esoša vienošanās par līguma termiņa pagarināšanu, līdz ar to apgabaltiesas ieskatā rakstveida formai neatbilstošam līguma pagarinājumam ir tādas pašas tiesiskās sekas kā rakstveidā izteiktam līguma termiņa pagarinājumam. Tajā pašā laikā apgabaltiesa rakstveida formas neievērošanu vērtē kā nolaidību, jo viņām bija jāzina un jāievēro normatīvo aktu prasības militārā dienesta jomā.²⁸ Savukārt citā lietā apgabaltiesa secinājusi pretējo, norādot, ka puses nebija parakstījušas vienošanos par profesionālā dienesta līguma pagarināšanu un nav pamata uzskatīt, ka profesionālā dienesta līguma darbība bija pagarināta uz noteiktu termiņu vai bez termiņa noteikšanas, jo normatīvie akti nepieļauj profesionālā dienesta līguma pagarināšanu, līgumslēdzējpusēm klusējot vai ar pušu konkludentām darbībām. Līdz ar to ir pamats atzīt, ka dienesta attiecības ar personu ir turpinājušās pēc profesionālā dienesta līguma termiņa beigām līdz profesionālā dienesta karavīra statusa zaudēšanai – izslēgšanai no vienības personālsastāva.²⁹ Arī Senāts ir norādījis, ka ierindas dienesta pavēlē norādītais karavīra atvaļināšanas datums ir tas datums, ar kuru karavīrs tiek atvaļināts.³⁰ Tāpat Senāts ir atzinis, ka ir jāvērtē, vai laika periodā, kamēr starp personu un iestādi nebija noslēgts rakstveida līgums un karavīrs pildīja pienākumus, personas tiesības nav tikušas ierobežotas.³¹

Administratīvā rajona tiesa, skatot lietu, kurā dienesta attiecības turpinājušās, iztrūkstot profesionālā dienesta līgumam, norāda, ka pamats militārajam dienestam ir rakstveidā noslēgts profesionālā dienesta līgums. Tiesa uzskata – tā kā Militārā dienesta likumā un uz tā pamata izdotajos iekšējos normatīvajos

aktos ir precīzi atrunātas profesionālā dienesta līguma noslēgšanas, grozīšanas un izbeigšanas procedūras un līguma pagarināšana ir noteikta kā rakstveida vienošanās noslēgšana starp karavīru un Aizsardzības ministriju (vai pilnvaroto amatpersonu), tad darījuma rakstveida formu nevar aizstāt ar pušu konkludentām darbībām, atzīstot, ka profesionālā dienesta līguma termiņš ir uzskatāms par pagarinātu, kaut arī rakstveidā šāds līgums nav noslēgts. Tiesa atzīst, ka vienības komandiera pienākums ir atvaļināt karavīru no profesionālā dienesta, ja profesionālā dienesta līguma termiņš ir beidzies, nevis paļauties, ka militārā dienesta attiecības turpināsies, ja karavīrs tam neiebilst.³² Minētais izriet no Aizsardzības ministrijas noteikumiem, kuri nosaka, ka vienības komandieris (priekšnieks) izdod ierindas dienesta pavēli, ar kuru karavīru izslēdz no vienības personāla saraksta un noņem no visu veidu apgādes profesionālā dienesta līguma pēdējā dienā.³³ Līdz ar to secināms, ka profesionālā dienesta tiesiskās attiecības nevar nodibināt (turpināt) ar konkludentām darbībām un minētajos gadījumos nav piemērojamas Civillikuma 1485. un 1432. panta normas, kuras noteic – ja neviena no pusēm neizsaka skaidri saprotamu nodomu līgumiskās attiecības neturpināt (izbeigt), bet puses klusējot turpina pildīt visas tās pašas saistības, kādas ir noteiktas līgumā par profesionālo militāro dienestu, ir notikusi jauna vienošanās par visiem būtiskiem līguma noteikumiem. Nobeigumā jāpiebilst, ka šāda neviennozīmīga tiesu prakse minēto jautājumu izskatīšanā neveicina militārpersonu tiesisko interešu aizsardzību.

Militārpersonu izdienas pensiju likuma izpratnē militārpersonas ir Nacionālo bruņoto spēku un Aizsardzības ministrijas pakļautībā un pārziņā esošo militāro struktūrvienību aktīvā militārā dienesta virsnieki, virsdienesta karavīri, profesionālā dienesta karavīri un ierindas dienesta zemessargi.³⁴

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka karavīriem dienesta pildīšanas laiks ir īpaši ierobežots un izdienas pensija ir viens no faktoriem, kas kompensē ierobežojumus, kuri ir spēkā militārā dienesta laikā.³⁵ Piemēram, viens no ierobežojumiem, kas izriet no profesionālā dienesta līguma būtības un karavīra īpašā statusa, ir iestādes tiesības profesionālā dienesta līguma termiņa ietvaros karavīru brīvi rotēt uz citiem amatiem, vienībām un iestādēm bez karavīra piekrišanas.³⁶ Protams, pastāv izņēmumi – karavīru nepārceļ viņa dienesta pakāpei neatbilstošā amatā, ja karavīrs tam nepiekrīt. Uz zemākas dienesta pakāpes amatu karavīru pārceļ, ja karavīra veselības stāvoklis neļauj pildīt iepriekšējos amata pienākumus vai karavīrs ir atskaitīts no izglītības iestādes nesekmības vai disciplīnas pārkāpumu dēļ.³⁷

Kopsavilkums

1. Militārpersonas tiesiskais statuss ir uz vispārējiem cilvēktiesību principiem balstīts tiesību normās noteikts personas statuss militārā dienesta izpildes laikā.
2. Militārpersonas statusa struktūru veido tiesības, kuras garantē valsts, un likumā noteiktie pienākumi un atbildība. Militārpersonu statusa specifika izpaužas tajā apstākļi, ka, ņemot vērā īpašo militārpersonām noteikto dienesta pienākumu raksturu, viņām ir nodrošinātas sociālās garantijas (pabalsti un kompensācijas).
3. Militārpersonu tiesiskais statuss ir saistāms ar speciālu personai piederošu tiesību realizāciju (tiesības uz sociālajām garantijām, izdienas pensiju), pienākumu pildīšanu (militārā dienesta izpilde), personas likumisko interešu aizsardzību un disciplināratbildību.

4. Ar karavīru tiek nodibinātas īpašas nodarbinātības tiesiskās attiecības, kuras Darba likums neregulē.
5. Militārā dienesta likumā būtu definējams termins “profesionālā dienesta karavīrs”, nosakot, ka tas ir Latvijas pilsonis, kam piešķirta militārā dienesta pakāpe un kurš brīvprātīgi pilda militāro dienestu saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu, kas noslēgts starp viņu un Aizsardzības ministriju.
6. Karavīra statuss tiek zaudēts tikai ar atvaļināšanu no profesionālā dienesta jeb ar pavēli par karavīra izslēgšanu no personālsastāva, nevis ar profesionālā dienesta līguma termiņa beigām. Līdz tam brīdim karavīrs pilda profesionālo dienestu, būdams karavīra statusā, un līdz ar to karavīram tiek maksāts atalgojums, tiek nodrošinātas visas citas sociālās garantijas un uz karavīru attiecināmi visi ierobežojumi, tai skaitā atbildība par disciplīnas neievērošanu.
7. Likumdevējs kā vienu no profesionālā dienesta līguma būtiskajām sastāvdaļām ir noteicis rakstveida formu, līdz ar to līguma pagarināšanas process nevar tikt realizēts ar pušu konkludentām darbībām un minētajā procesā nav piemērojamas Civillikuma 1485. un 1432. panta normas.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. Zahars, V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Vispārējā daļa. Rīga: LPA, 1999.
2. Nolte, G. (ed.) European Military Law Systems. Berlin: De Gruyter Recht, 2003.
3. Roqueplo, J. C. Le statut des militaires. Paris: La documentation française, 1979.
4. Артамонов, Н. В. Правовой статус советских военнослужащих и его обеспечение. Москва, 1984.
5. Мигачев, Ю. И., Тихомиров, С. В. Военное право. Учебник. Москва: ЗАО “Бизнес Консалтинг Центр”, 1998.
6. Хессе, К. Основы конституционного права ФРГ. Москва: Юрид. лит., 1981.

Normatīvie akti

1. Militārā dienesta likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 91, 2002, 18. jūnijs.
2. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 69, 2002, 9. maijs.
3. Militārpersonu izdienas pensiju likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 86, 1998, 1. aprīlis; *Ziņotājs*, Nr. 8, 1998, 16. aprīlis.
4. Karavīru atvaļināšanas no profesionālā dienesta noteikumi: Aizsardzības ministrijas 2012. gada 14. augusta noteikumi Nr. 26-not. Pieejams: <http://www.mil.lv/~media/NBS/PDF/Atvalinasana.ashx> [skatīts 20.03.2013.].
5. Francijas militārā dienesta likums. Pieejams: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000808186&dateTexte=&categorieLien=id> [skatīts 07.12.2012.].
6. Igaunijas Aizsardzības spēku dienesta likums. Pieejams: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/paraframe.asp?loc=text&lk=et&sk=en&dok=X40039K10.htm&query=Defence%20Forces%20Service%20Act&tyyp=X&ptyyp=RT&pg=1&fr=no> [skatīts 04.09.2012.].
7. Krievijas Federācijas likums par militārpersonu statusu. Pieejams: <http://www.zakonrf.info/zakon-o-statuse-voennosluzhaschih/> [skatīts 06.09.2012.].
8. Lietuvas likums par Nacionālās aizsardzības sistēmas un militārā dienesta organizāciju. Pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=403297&p_query=military&p_tr2=2 [skatīts 05.09.2012.].
9. Nīderlandes Karalistes konstitūcija. Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/constitutions/country/12> [skatīts 10.01.2013.].
10. Vācijas likums par militārpersonu tiesisko statusu. Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/sg/BJNR001140956.html> [skatīts 06.09.2012.].

Juridiskā prakse

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 69/91 *Hadjianastassiou v. Greece*.
2. Par Ministru kabineta 2000. gada 15. augusta noteikumu Nr. 272 “Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā” 3. punkta, 2000. gada 30. novembra likuma “Grozījumi Militārpersonu

- izdienas pensiju likumā” 3. panta un 2006. gada 25. maija likuma “Grozījums Militārpersonu izdienas pensiju likumā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2006-13-0103. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 10, 2007, 17. janvāris.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 6. februāra spriedums lietā Nr. SKA-81/2012. Pieejams: www.at.gov.lv/files/archive/department3/2012/81-ska-2012.doc [skatīts 12.05.2012.].
  4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. augusta spriedums lietā Nr. SKA-635/2011. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/08_2011/22_08_2011/AL_2208_AT_SKA-0635-2011.pdf [skatīts 06.05.2012.].
  5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 18. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-534/2011. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/07_2011/18_07_2011/AL_1807_AT_SKA-0534-2011.pdf [skatīts 06.05.2012.].
  6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. SKA - 46/2007. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/februaris_07/22_02_07/AL_2202_AT_SKA-46_2007.pdf [skatīts 24.11.2011.].
  7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-418/2006.
  8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 21. septembra spriedums lietā Nr. SKA-426/2006.
  9. Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 9. februāra spriedums lietā Nr. A42480307. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2012/02_2012/09_02_2012/AL_0902_apg_AA43-1537-12_10.pdf [skatīts 06.05.2012.].
  10. Administratīvās apgabaltiesas 2011. gada 3. februāra spriedums lietā Nr. A420531610. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/02_2011/03_02_2011/AL_0302_apg_AA43-1179-11_2.pdf [skatīts 06.05.2012.].
  11. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 22. aprīļa spriedums lietā Nr. A42629107. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/04_2009/22_04_2009/AL_2204_raj_A-5814-09_32.pdf [skatīts 08.05.2012.].
  12. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 18. jūnija sprieduma lietā Nr. A42480307. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/18_06_2008/AL_1806_raj_A-2490-08_21.pdf [skatīts 20.03.2013.].
  13. Ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā iekļauto tiesību normu interpretācija un piemērošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses vispārīgums, 2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/apl%20grozijumi.doc> [skatīts 24.11.2011.].

Citi materiāli

1. Aizsardzības ministrijas, tās padotībā esošo iestāžu, tostarp Nacionālo bruņoto spēku, personāla politika. Apstiprināta ar aizsardzības ministra 2012. gada 6. novembra pavēli Nr. 185. Pieejams: http://www.mod.gov.lv/~media/AM/Ministrija/Struktura_personals/Personala%20politika.ashx [skatīts 12.02.2013.].
2. Dainu skapis. Latvju dainas, tautasdziesmas, dziesmas. Pieejams: <http://www.dainuskapis.lv/meklet/karā> [skatīts 10.01.2012.].

Atsauces

1. Мигачев, Ю. И., Тихомиров, С. В. Военное право. Учебник. Москва: ЗАО “Бизнес Консалтинг Центр”, 1998, с. 48.
2. Артамонов, Н. В. Правовой статус советских военнослужащих и его обеспечение. Москва: ВКИ, 1984, с. 14–15.
3. Nolte, G. (ed.) European Military Law Systems. Berlin: De Gruyter Recht, 2003, p. 75, p. 370.
4. Хессе, К. Основы конституционного права ФРГ. Москва: Юрид. лит., 1981, с. 169.
5. Vācijas likums par militārpersonu tiesisko statusu. Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/sg/BjNR001140956.html> [skatīts 06.09.2012.].
6. Артамонов, Н. В. Правовой статус советских военнослужащих и его обеспечение. Москва: ВКИ, 1984, с. 14–15.
7. Roqueplo, J. C. Le statut des militaires. Paris: La documentation française, 1979, p. 86.
8. Nolte, G. (ed.) European Military Law Systems. Berlin: De Gruyter Recht, 2003, p. 302.
9. Francijas militārā dienesta likums. Pieejams: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000808186&dateTexte=&categorieLien=id> [skatīts 07.12.2012.].

10. Nolte, G. (ed.) European Military Law Systems. Berlin: De Gruyter Recht, 2003, p. 302.
11. Francijas militārā dienesta likums. Pieejams: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000808186&dateTexte=&categorieLien=id> [skatīts 07.12.2012.].
12. Lietuvas likums par Nacionālās aizsardzības sistēmas un militārā dienesta organizāciju. Pieejams: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=403297&p_query=military&p_tr2=2 [skatīts 05.09.2012.].
13. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 69/91 *Hadjianastassiou v. Greece*, para. 2.
14. Nīderlandes Karalistes konstitūcija. Pieejams: <http://legislationline.org/documents/section/constitutions/country/12> [skatīts 10.01.2013.].
15. Nolte, G. (ed.) European Military Law Systems. Berlin: De Gruyter Recht, 2003, p. 574.
16. Krievijas Federācijas likums par militārpersonu statusu. Pieejams: <http://www.zakonrf.info/zakon-o-stature-voennosluzhaschih/> [skatīts 06.09.2012.].
17. Aizsardzības ministrijas, tās padotībā esošo iestāžu, tostarp Nacionālo bruņoto spēku, personāla politika. Apstiprināta ar aizsardzības ministra 2012. gada 6. novembra pavēli Nr. 185. Pieejams: <http://www.mod.gov.lv/~media/AM/Ministrija/Struktura/Personals/Personala%20politika.ashx> [skatīts 12.02.2013.].
18. Dainu skapis. Latvju dainas, tautasdziesmas, dziesmas. 32019-6 un 32019-3 Pieejams: <http://www.dainuskapis.lv/meklet/karā> [skatīts 10.01.2012.].
19. Sk., piemēram, Zahars, V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Vispārējā daļa. Rīga: LPA, 1999.
20. Militārā dienesta likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 91, 2002, 18. jūnijs.
21. Turpat.
22. Ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā iekļauto tiesību normu interpretācija un piemērošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses vispārīgums, 2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/apl%20grozijumi.doc> [skatīts 24.11.2011.].
23. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-46/2007 10.1.1. apakšpunkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/februaris_07/22_02_07/AL_2202_AT_SKA-46_2007.pdf [skatīts 24.11.2011.].
24. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 69, 2002, 9. maijs.
25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 21. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-426/2006 10. un 11. punkts.
Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-418/2006 11. punkts.
Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 22. aprīļa sprieduma lietā Nr. A42629107 14. punkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/04_2009/22_04_2009/AL_2204_raj_A-5814-09_32.pdf [skatīts 08.05.2012.].
26. Militārā dienesta likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 91, 2002, 18. jūnijs.
27. Igaunijas Aizsardzības spēku dienesta likums. Pieejams: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/paraframe.asp?loc=text&lk=et&sk=en&dok=X40039K10.htm&query=Defence%20Forces%20Service%20Act&typp=X&ptypp=RT&pg=1&fr=no> [skatīts 04.09.2012.].
28. Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. A42480307 18.3. apakšpunkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2012/02_2012/09_02_2012/AL_0902_apg_AA43-1537-12_10.pdf [skatīts 06.05.2012.].
29. Administratīvās apgabaltiesas 2011. gada 3. februāra sprieduma lietā Nr. Nr. A420531610 9. punkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/02_2011/03_02_2011/AL_0302_apg_AA43-1179-11_2.pdf [skatīts 06.05.2012.].
30. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 18. jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-534/2011 16. punkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/07_2011/18_07_2011/AL_1807_AT_SKA-0534-2011.pdf [skatīts 06.05.2012.].
31. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. augusta sprieduma lietā Nr. SKA-635/2011 14. punkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/08_2011/22_08_2011/AL_2208_AT_SKA-0635-2011.pdf [skatīts 06.05.2012.].
32. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 18. jūnija sprieduma lietā Nr. A42480307 16. punkts. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/18_06_2008/AL_1806_raj_A-2490-08_21.pdf [skatīts 20.03.2013.].
33. Karavīru atvaļināšanas no profesionālā dienesta noteikumu 13. punkts: Aizsardzības ministrijas 2012. gada 14. augusta noteikumi Nr. 26-not. Pieejams: <http://www.mil.lv/~media/NBS/PDF/Atvalinasana.ashx> [skatīts 20.03.2013.].
34. Militārpersonu izdienas pensiju likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 86, 1998, 1. aprīlis; *Ziņotājs*, Nr. 8, 1998, 16. aprīlis.

35. Par Ministru kabineta 2000. gada 15. augusta noteikumu Nr. 272 "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3. punkta, 2000. gada 30. novembra likuma "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3. panta un 2006. gada 25. maija likuma "Grozījums Militārpersonu izdienas pensiju likumā" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2006-13-0103. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 10, 2007, 17. janvāris.
36. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-81/2012 5.1. apakšpunkts. Pieejams: www.at.gov.lv/files/archive/department3/2012/81-ska-2012.doc [skatīts 12.05.2012.].
37. Militārā dienesta likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 91, 2002, 18. jūnijs.

Summary

The title of report "The Legal Status of Soldiers" include the subject of the study. The legal status of soldiers is based on the general human rights principles, which required by the legal acts.

The legal status of soldiers is special position, when military personnel serve in military service, which is regulated on special legal acts and it is controlled on special courts in some states. Soldiers have special social guarantees (allowances and benefits).

In German doctrine, the legal status of soldiers is defined as "special relationship" ("Sonderstatusverhältnis"). But in France, soldier's status is defined as "legal restriction" ("cantonnement juridique").

The legal status of soldiers is related to a person belonging to special rights (as the social rights, military pensions), duties (military service), legal interests of person and disciplinary action.